

NÉMETHNÉ RÁCZ LÍDIA

100 ÉVE ÍRTA A BALATONFÜREDI HÍRLAP

A Balatonfüredi Hírlap 1912. április 21-től 1915. január 31-ig, tehát nem egészen három évig jelent meg vasárnaponként, mint társadalmi, gazdasági és a Balatonfüredi járás érdekeit szolgáló hetilap. Kiadója az 1911-ben létrehozott Balaton Könyvnyomda, amelynek tulajdonosa Faragó (Frankl) Adolf volt. A nyomda első helyét még nem ismerjük, annyi bizonyos, hogy 1914 júliusában ideiglenesen a Pálfi Gábor-féle házba költözött, majd december elején került át az új tűzoltószertár akkor még földszintes épületébe. Itt működött valószínűleg 1919-ig.

Az első két évben a lap szerkesztői, munkatársai a helyi polgári iskola tanáraiból kerültek ki. Felelős szerkesztője az induláskor Székely Géza rajz- és mértanttanár volt, aki az 1911–1912-es tanévben kezdett tanítani, őt 1913 márciusában felettesei eltiltották a lap szerkesztésétől, augusztusban Szolnokra ment.

Szathmáry Károly a lap főmunkatársa sokoldalú pedagógus volt, a polgári iskola 1906-os indulása előtt már négy évig tanított a gazdasági felső népiskolában. A polgári iskolában osztályfőnök, interná-

tusi felügyelő, könyvtáros, tanított természetrajzot, német nyelvtant, történelmet. 1912 októberében lett a főszerkesztő, 1913 szeptemberében felsőbb határozattal áthelyezték a Temes megyei Kevevására, gyaníthatóan az újságban való közreműködése miatt. Főmunkatárs volt Kecskés Lajos katolikus kántortanító is, aki már a kezdetektől publikált a lapban, ő 1913 márciusában Pápára ment, ahol egy év múlva a Pápa és Vidéke szerkesztője lett.

A pedagógusok kényszerű kiválása után szerkesztőként csak a tulajdonos Faragó Adolf szerepelt. 1914 januárjától dr. Szántó Béla ügyvéd a felelős szerkesztő, ő májusban lemondott, ezután ismét a kiadó felelt a szerkesztésért. A füredi kötődésű dr. Somogyi Károly ügyvédnek 1914 márciusától jelentek meg írásai, versei a lapban, 1914 áprilisában lett társszerkesztő.

A válogatásban elsősorban azok a 100 éves hírek szerepelnek, amelyek a fürdőtelep arculatát ma is meghatározó, nagyszabású változásokról tudósítottak. Ebben az évben készült el az Erzsébet-szanaszatórium, Kisfaludy Sándor szobra az egykori Erzsébet-udvar mellől mai helyére került át, átépült a Gyógyterem, felépült Vaszary Ernő fürdőigazgató lakása (ma a Városi Múzeum épülete a Blaha utcában), leleplezték a sétányon Mangold Henrik fürdőorvos mellszobrát, megkezdték a Grand Hotel átépítését. A hírek természetesen szólnak a községben történekről is: ekkor indult meg a villanyvilágítás, felépült a Balatonfüred és Vidéke Ipartestületének székháza (ma a Polgármesteri Hivatal főépületének része), nagytermében nyílt meg a Balatonpart első mozija.

A lapban a hírek mellett hosszabb írások, tárcák és versek is megjelentek. Folytatásokban közölték például Schmidt Ferenc főorvosnak a Balneológiai kongresszuson elmondott, a szénsavas fürdők technikájáról szóló beszédét. A település fejlődése érdekében az írások kritikus hangon szóltak a községben tapasztalható, megoldásra váró problémákról is.

A Városi Helytörténeti Gyűjteményben megtekinthető mikrofilmen sajnos az 1913-as év augusztus elejei és az összes decemberi száma hiányzik.

(A szövegeket a mai magyar helyesírásnak és központosításnak megfelelően közlöm, a nyomdai hibákat, elírásokat javítottam.)

1913. január 12.

„A fürdőtelepről. Dr. Rigler Gusztáv kolozsvári egyetemi tanár, igazgatósági alelnök, Vaszary Ernő igazgató és dr. Jelen Gyula ügyész hétfőn Balatonfüredre érkeztek, hogy a fürdő építkezéseit megtekintsék és a továbbiakra nézve is intézkedjenek. Dr. Rigler itt időzése alatt alkalmat vett magának arra, hogy a fürdő forrásainak vizét új vegyelemzés alá vegye, megállapítandó azt, vajon a vizek valamely változás alá estek vagy sem.”

1913. febr. 2.

„A fürdőtelepről. Dacára a kemény téli időjárásnak, szakadatlanul folyik a munka Savanyúvizén, hogy a meghatározott időre minden készen álljon kedves vendégeink rendelkezésére. Az impozáns fürdőházban már szerelő serege dolgozik, hogy a szerelés nem csekély munkája után a további belső munkálatok végezhetőek legyenek. A Klotild-udvar helyén épült új szálloda tetőzetét szintén most építik és rövidesen itt is a belső munkálatokra kerül a sor, míg közben az Erzsébet-udvar és a gyógyterem átalakítása folyik serényen, eltekintve az egyéb kisebb munkáktól. Nem kell jóstehetség annak megállapításához, hogy aki Balatonfüredfürdőt tavaly látta és az idén is felkeresi gyógyulást adó forrásait, még saját szemének sem mer majd hinni, hogy rövid pár hónap alatt ily meglepő változáson mehetett át az ósdi Balatonfüred.”

1913. március 2.

„A Kisfaludy-szobor áthelyezése. Több ízben írtunk már róla, hogy az új fürdőépület fekvése feltétlenül szükségessé teszi Kisfaludy Sándor szobrának jelenlegi helyéről leendő elhelyezését. Február 25-én szállt ki helyszíni szemlére az e kérdés megoldására kiküldött bizottság, melynek tagjai voltak Halbik Cyprián tihanyi apát, dr. Óváry Ferenc a Balatoni Szövetség elnöke, Vaszary Ernő fürdőigazgató, Langer István főszolgabíró, Say Ferenc építész és Bedegi Gábor községi bíró. A bizottság beható szemle alá vette a tekintetbe jöhető helyeket, míg végül elhatározta, hogy a szobor az általunk is ajánlott, az Ipolyudvar előtti díszes és e célra legalkalmasabb térre helyezendő át.”

„A fürdőtelepről. A jó öreg Grand Hotel átalakítására és egy emelettel való megtoldására hirdetett pályázat határideje február 26-án járt le, mely időre több ajánlat érkezett be. Az ajánlatok átszámítása már megtörtént és a tervek jóváhagyása végett felterjesztetett a főapáthoz. A döntés pár napon belül megtörténik s a munkálatok valószínűleg még a télutóján megkezdődnek. A kurszalón ebédlővé és táncteremmé való átalakítása, a nagyvendéglő részére szolgáló hatalmas konyhahelyiség építése előrehaladott stádiumban van, míg az új Erzsébet-szanatórium már eternitető alá kerül. Az új fürdőépület és kúrázó helyiség belső szerelési munkálatai szintén serényen folynak.”

1913. márc. 16.

„A „Balatonfüredi Hírlap” Budapesten. A balatonfüredi építkezéseknek, a fürdő érdekesebb híreinek, úgyszintén az itt kiadandó lakásoknak minél szélesebb körben leendő ismertetése céljából elhatároztuk, hogy lapunkat az összes előkelő fővárosi kávéházaknak és szállodáknak díjtalanul megküldjük. Lapunk mai számából már száz ilyen példányt indítottunk útnak, úgy hogy a fővárosi közönség hétfőtől kezdve hétről hétre tájékoztatva lesz a balatonfüredi hírekről.”

1913. márc. 23.

„A fürdőtelepről. A fürdői építkezés a szép tavaszi napok beálltával gyors tempóban halad. A

napok hosszabbak, az idő igen kedvező lévén, a vállalkozók nagy munkaerőt állítottak be. Az igazgatói lak¹ pár nap alatt teljesen készen áll. Az erős és meleg tavaszi szél gyorsan, csaknem szemlátomást szikkasztja a falazást és simító vakolatot. A szanatórium belső takarításával is készen vannak, a külső takarítást és simítást csupán az ablak- és ajtókeretek késlekedő szállítása akadályozza. Az új szénsavas fürdőben a szerelés serényen folyik. A fürdőfenntartás háromféle legújabb rendszerű fürdőmedencével tesz kísérletet azon célból, hogy a legjobban beváló rendszert végleg bevezesse. A fürdőépület szuterénjében a csőhálózat már-már be van szerelve. A forrás kezelése, a víztöltés és palackozás szintén reformálás és üzemfejlesztés alá kerül. A palackozáshoz, töltéshez szükséges modern berendezés, üvegmosó, gőzdugaszpároló, dugaszoló és töltőgép két páternoster-járáttal a régi Keresztház földszintjén talál elhelyezést. Igen szerencsés gondolat az új fürdőintézettség részéről, hogy a sport és szórakoztató telepet, a tenisz grundokat és egy rugólabdapályát közvetlen a balatonparti részre, a Yacht-egyesület parkján túleső, a Papolczy és báró Dániel-féle villák alatt fekvő térre telepíti ki.² Ezzel alkalmasabb helyet nyer a sportoló közönség egyfelől, az érdeklődő és néző közönség is könnyebben hozzáfér a tartandó versenyek szemléléséhez. Maga a fürdőterület és sétatér ez által kibővül. Másfelől a fürdőpark a teniszgrundok kitépítésével vissza lesz adva eredeti rendeltetésének, a csend, nyugalom és pormentes levegő szolgáltatásnak. A parti részen a feltöltési és nivelirozási³ munkákat előhaladott stádiumban van. A partszegély kirakásához szükséges kőmenyiség a helyszínen várja a felhasználást. Az építkezés folyamán tönkretett és felvágott park nagy részben új földréteggel meghordva és beterve gyorsan haladó renoválás alatt van.”

1913. április 6.

„**Vaszary Kolos Balatonfüreden.** Szerdán este 7 órakor érkezett meg a rendes személyvonattal Magyarország nyugalomba vonult hercegprímása, dr. Vaszary Kolos bíboros, kedvelt nyaralóhelyére Balatonfüredre. A pályaudvaron [...] nem várt szívélyes fogadtatásban volt része illusztris vendégünknek, akit a fogadtatás szemmel láthatóan kellemesen meglepett. A bíboros főpap ez alkalommal is meggyőződhetett róla, hogy Balatonfü-

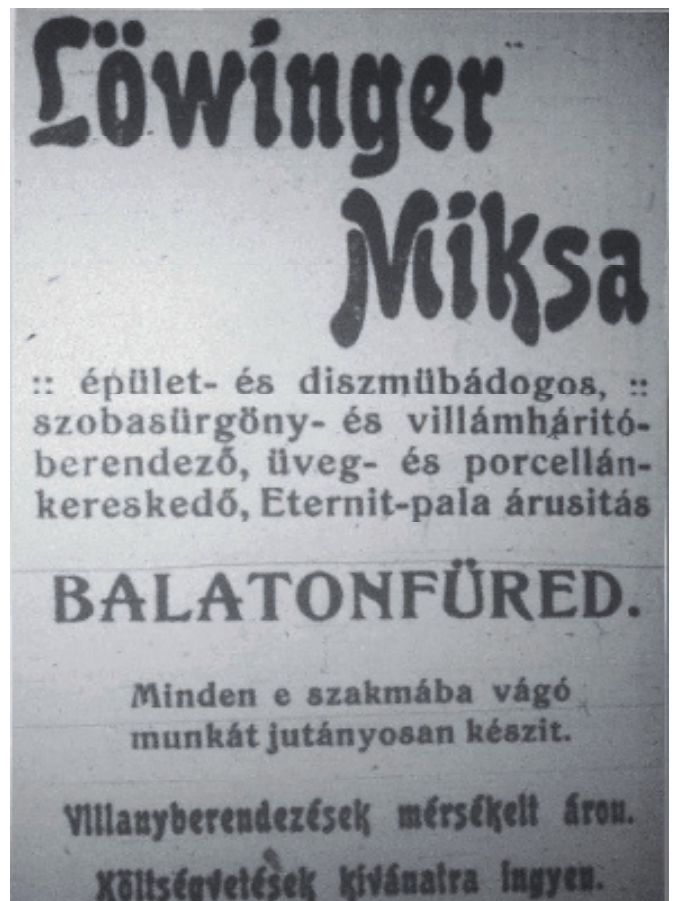
red népe mily szeretettel és tisztelettel függ magas személyén, és bár sok minden megváltozott körülmötte, a mi ragaszkodásunk és bámulattal vegyes tiszteletünk – ha ez lehetséges – csak fokozódott iránta. Érti és tudja ezt Vaszary Kolos, ezért is jön oly szívesen közénk, ezért időzik oly szeretettel Balatonfüreden, ahol nemcsak a napsugarak, de a nép őszinte ragaszkodása is életet adó melegséggel kíséri. Üdvözljük ő eminenciáját Balatonfüreden és kérjük, tartsa meg atyai szeretetében és jóindulatában továbbra is az ő hűséges balatonfüredi népét, mely kellemes és zavartalan üdülést kíván neki ott a Balaton partján fekvő gyönyörű nyári lakban.”

1913. április 13.

„**Bezárták a balatonfüredi színekört**⁴. A fürdőközönségnek régi és jogos panaszát oldotta meg most igen radikálisan Langer István főszolgabíró. Tudvalevő ugyanis, hogy a balatonfüredi színekör, tekintettel rozszant és tűzveszélyes voltára, már évek óta megérett az átalakításra vagy újjáépítésre. Miután azonban, mint ismeretes, a színekör tulajdonjoga vitás volt, és azt sem az apátság, sem az állam nem akarta vállalni, természetesen az átalakítás mindig elodáztatott. A járás főszolgabírójára legutóbb építészeti szakértővel megvizsgáltatta a színekör épületét, egyben pedig a helybéli tűzoltó parancsnokságtól is szakvéleményt kért. A beérkezett szakvélemények egybehangzóan a színekör bezáratását indítványozták, és így ezt a főszolgabíró el is rendelte. Most persze az a kérdés, ki fogja az új és nemcsak a fürdőközönség szórakoztatását célzó, de Balatonfüreden kultúrmissziót is teljesítő színházat felépíttetni?”

„**Dr. Mangold Henrik szobra.** A Mangold Henrik emlékbizottság legutóbbi ülésén – mint a Balatonvidéki Hírmondó közli – a bemutatott három szoborminta közül a bizottság dr. Sümegei József balatonfüredi fürdőorvos javaslatára Lányi Dezső szobrászművész és Vida József műépítész által bemutatott 1. számú pályaművet fogadta el kivitelre, amelyet a balatonfüredi gyógsétány egyik erre alkalmas és dr. Hajdu Tibor pannonthalmi főapát által e célra átengedett alkalmas helyen még az idejű fürdőevad ideje alatt fognak leleplezni. A bizottság ezúton kéri mindazokat, akik e célra adakozni kívánnak, hogy adományukat a Balatonfüredi Takarékpénztár Rt. címére elküldeni szíveskedjék.”

„Állandó mozi Balatonfüreden. Ne mondja senki, hogy nincs nálunk vállalkozási kedv és nincs, aki pénzt kockáztatni hajlandó a kultúra és szórakozás szolgálatában. Mert hiszen ma már a mozi nemcsak szórakozást, de tudást, ismeretbővítést is jelent és így remélhető, hogy Balatonfüred lakossága méltányolni is fogja a vállalkozó áldozatkészségét. Arról van ugyanis szó, hogy Löwinger Miksa helybeli törekvő bádogosmester hat év tartamára bérbe vette az ipartestület székházának nagytermét és ott egy állandó mozgószínházat rendez be, melyben úgy télen, mint nyáron előadásokat fog tartani és pedig az érdeklődés arányában háromszor-négyszer hetenként. Löwinger tehát nemcsak a hosszú téli esték unalmától szabadít meg bennünket, de módot fog adni közönségünknek arra is, hogy a világ legnagyobb csodáinak természetű bemutatásával tudása nagymértékben gyarapodhassék. A mozgó megnyitása közvetlenül a székház ünnepélyes felavatása után, tehát előreláthatólag júniusban fog megtörténni. Ezen vállalkozással egyébként Balatonfüred az össze part menti községeket megelőzi és valószínű, hogy a fürdőközönség körében is kedvező fogadtatásra talál.”

1913. április 20.

Pályázat:

Balatonfüred gyógyfürdő igazgatósága következő állásokra hirdet pályázatot egész évi alkalmazásra:

1 úszómester,	1 pénztárosnő a szénsavas fürdőben,
1 irodaszolga,	1 szanatóriumi főszobaasszony,
1 kútmester,	2 szanatóriumi szobalány,
1 szanatóriumi portás,	2 szanatóriumi ápolónő,
1 szanatóriumi portásfiú,	1 vasúti portás,
1 liftesfiú,	Öt havi alkalmazásra:
1 szanatóriumi bérszolga,	1 Zander-kezelőnő,
1 Röntgen-laboratóriumi szolgáló,	1 hidegfürdő pénztárosnő,
1 vízgyógy férfi fürdő,	1 úszómesteri segéd,
1 vízgyógy női fürdő,	4 szobaasszony,
1 szénsavas férfi fürdő,	4 bérszolga

Folyamodványok legkésőbb április 30-ig a fürdőigazgatósághoz terjesztendőek. A fizetési feltételekről és köteleességekről felvilágosítást ad az igazgatóság.

1913. április 27.

„Az újjáépített Balatonfüred. Bár száz és száz munkáskéz dolgozik még megfeszített erővel Savanyú-vízen, bár az új Erzsébet-udvar és a fürdőház előtti részben még ott dísztelenkednek az állványok és a szép gyógytér, a strand és a többi utak még fel vannak törve az egész télen át építési anyagot szállító nehéz fuvarokocsik és kordék kerekeitől, mégis lassan-lassan kibontakozik előtűnk az újjáépített Balatonfüredfürdő pompás képe, és már látni véljük vendégeink csodálkozó tekintetét a nem remélt változások láttára. Nem sok idő választ már el bennünket a lüktető élettől, az üzleti forgalomtól, az idegenek inváziójától és az évenként visszavisszatérő nyaralóink viszontlátásától. Megérkezett már villatulajdonosaink egy része is, a lakáskeresés szintén folyamatban van, szóval a téli csend – melyet az idén egyébként az építkezés folytonos munkája úgyis megtört – teljesen megszűnt és mindinkább közeledünk a szezonhoz. Tagadhatatlan, sok még a teendő és a rendelkezésre álló idő bizony kevés, de azért nincs kétség aziránt, hogy fürdönk idejekorán megnyitható, a szanatórium és szálló rendeltetésének átadható lesz és mire az első vendég megérkezik, az utak jó karba hozattak, a pázsitok zöldellni fognak és a virágágyak a színpompa teljes skálájában fogják gyönyörködtetni a szemet és lelket.

E hét folyamán kerül ki nyomdánk sajtója alól a fürdő prospektusa is sok ezer példányban, mely hivatva van Magyarország közönségét tájékoztatni mindarról, amit úgy a fürdőzőknek, mint a nyaralóknak szükséges tudniuk, mielőtt hozzánk jönnek. Lapunk hasábjain referáltunk ugyan időről-időre az építkezés folyamatáról, de a prospektus megjelenése alkalmából mégis aktuálisnak tartjuk az ismert és még eddig ismeretlen adatokat röviden összefoglalni és azokat a közönséggel megismertetni.⁵

Egy rövid előszó után áttér a prospektus az újjáépített Balatonfüred leírására, melyből megtudjuk, hogy a Klotild- és Erzsébet-udvar helyén épült 100 méter hosszú, két emelet magas új palota részben szanatórium, részben szállodai célokat fog szolgálni, mely két üveges folyosóval van összekötve a 68 kabinnal rendelkező új szénsavas fürdővel, ahonnan a vendégek lifttel juthatnak fel emeleti lakásaikba. Kellemes meglepetésül fog szolgálni a meghosszabbított strand és a Balaton partján ékellenkődő korhadttal fakerítés helyett készített díszes vasrács is. A Milleker-kávéház⁶ helyiségének cukrászdává, a kurszalón nagy földszinti termékét

teremmé való átalakításának, az új sporttelep létesítésének felemlítése után pedig áttér az ügyesen és vonzó előadási modorban összeállított prospektus a gyógyítási eszközökre, melyekből kiemeljük a Zander⁷- és Röntgen-intézetet, a hidegvíz-gyógyintézetet és az inhalatóriumot.⁸

A többi tudnivalók között legérdekesebb az, hogy az új Erzsébet-udvarban 171 szoba van, amelyekből azonban csak 141 áll a vendégek rendelkezésére, az Ipoly-udvarban 36, a Grand Hotelben pedig 39 kiadó szoba van.

A szobaárak természetesen különbözők, de a legdrágább sem haladja meg a 13, 50 koronát a fővadban, sőt van 5-6-7 koronás is, míg a szanatóriumi ellátás napi ötszöri étkezéssel és orvosi kezeléssel együtt 12 korona, úgyhogy elmondható, miszerint Balatonfüred Magyarország legolcsóbb fürdője, dacára a legbiztosabban ható gyógyító eszközök teljességének. A fürdők árszabása, a balatonfüredi villatulajdonosok névjegyzéke és a bérkocsi-díjszabás közlésével fejeződik be a prospektus, mely – mint a címlap mondja – csak ideiglenes értesítés, mert jövőre egy nagyszabású, díszesen kiállított ismertetést kíván az igazgatóság a közönség rendelkezésére bocsátani. F.”

„A Kisfaludy-szobor elhelyezése. Kisfaludy Sándor szobrát a napokban helyezték el minden ünnepség mellőzésével végleges helyén, az Ipoly-udvar előtti téren, színpompás virágágyak közé. A szobor arccal a Balatonra néz, és csak most, miután minden oldalról szabadon áll, érvényesül teljes szépségében a hatalmas alkotás. Az alapköbe egy, az áthelyezés történetét tárgyaló okiratot helyeztek el, amelyet a rend képviselőin és a fürdőigazgatóságon kívül Mészöly Gyula és Bedegi Gábor községségi bíró is aláírtak.”

1913. május 4.

„A fürdőtelepről. Lapunk múlt heti számában bővebben foglalkoztunk a fürdőtelepi építkezésekkel és jeleztük, milyen előrehaladott stádiumban vannak a munkák. Híradásunkat most kiegészíthetjük azzal, hogy az új fürdőház külső tisztogatásával már majdnem teljesen elkészültek és ezzel párhuzamosan halad a belső is. Megérkeztek e héten az új fürdőkádak is, melyeknek felszerelése rövidesen megtörténik. A szanatórium és szálloda épülete is mind imponálóbb módon bontakozik ki az állványok közül és néhány nap múlva már teljesen szabadon láthatók lesznek az épület hatalmas arányai.

Az új főkertész is szép munkát végez és előre látható, hogy a közönség részéről nem csekély dicséretben lesz része szaktudásának. Itt említjük meg azt is, hogy a lakáskereslet úgy az igazgatósági, mint a magánlakások iránt elég élénk, úgy hogyha a külpolitikai és ezzel kapcsolatban a pénzügyi helyzet is megjavul, Balatonfüred idei fűrdőszezonja bizonyára a jobbak között foglal majd el helyet.”

„**Az első hajó.** Május hó elsején, áldozócsütörtökön indult meg a hajójárat Siófok és Balatonfüred között és így végre ismét bekapcsolódtunk a nagy forgalomba. Délben $\frac{3}{4}$ 12 órakor érkezett meg a májfákkal és színes papírszalagokkal feldíszített kis „Helka” körülbelül ötven utassal, nagy közönség jelenlétében. Nem hagyhatjuk azonban megemlékezés nélkül a gőzhajós társaságnak azon eléggé el nem ítéhető könnyelműségét és közönyét, hogy a még februárban tönkrement hajóhidat idejekorán nem csináltatta meg, és az csak most van munka alatt. A hajó kikötését és elindulását néző, de a kiszálló közönség is a korlát nélküli hídon taszigálja egymást, ami esetleg nagyobb szerencsétlenségnek okozója lehet, amiért feltétlenül a hajóstársaságra hárulna a teljes felelősség. Felhívjuk a hatóság figyelmét is erre a határtalan könnyelműségre.”

1913. május 11.

„**A fűrdőtelepről.** Javában folyik még a munka a telepen, fűrdővendégeink még nem találhatják meg a kellő kényelmet és nyugalmat szép Füredünkön, de a balzsamos balatoni levegő máris ide csábított több kedves vendéget, akiket csak a késő őszi fog tőlünk ismét elrabolni.”

1913. május 25.

„**Személyi hír.** Vaszary Ernő fűrdőigazgató családjával f. hó 21-én állandó tartózkodásra körünkbe érkezett. Dr. Schmidt Ferenc, Balatonfüredfűrdő főorvosa állandó tartózkodásra szintén Balatonfüredre érkezett.”

„**Világosság!** Az 1913. év május 18-ika fényes betűkkel lesz beírva Balatonfüred többszázados történetébe. E napon léptünk át a sötétség birodalmából a világosság honába és így remélnünk lehet, hogy az e napon kigyulladt villamos körték fénye már nemcsak az utcáinkban való járás-kelésnél, de a közügy érdekében teendő további

lépéseknél is mutatni fogja az utat az illetékes köröknek. Konstatálhatjuk ezek után, hogy a vasárnap estefelé megtörtént próbavilágítás kitűnően sikerült, kisebb zavar csupán egy-két helyen volt, ami egyébként kikerülhetetlen a teljes beállítás előtt. Ha valami kifogásolni való van a világítás körül, úgy az csupán a villamos körték csekély számát illeti, mert Balatonfüred utcáinak és utainak világítására száz láng kevés, és hogy néhol a körték rendszertelenül vannak felszerelve. Így pl. a község elején, a polgári iskolánál átvezető hídtól egészen Darab József házáig⁹ és egyes kisebb utcákban egyetlen lámpa sincs és teljes a sötétség. Minden esetre célszerű volna, ha egy kiküldendő bizottság az egész vonalat bejárna, és ezen hiányok kijavítása iránt a villamos társaságnak előterjesztést tenne. A magánházak bekapcsolása – értesülésünk szerint – június elején fog megtörténni.”

1913. június 1.

„**A fűrdőtelepről.** Több oldalról még mindig kétségbe vonják, hogy a fűrdő június hónapban megnyitható lesz, mert – amint állítják – annyi még a tennivaló, hogy azzal lehetetlen elkészülni. Ezen hírekkel szemben megállapíthatjuk, hogy a megnyitás e hónapban feltétlenül megtörténik, különösen pedig a szénsavas fűrdők már június 20-ika körül átadatnak rendeltetésüknek, annál is inkább, mert itt a beszerelés már úgyszólván teljesen kész és csupán a belső díszítéseket végzik most. Nem túlozunk legkevésbé sem, ha azt állítjuk, hogy a fűrdők berendezése pazar pompájukkal és minden elképzelhető kényelmükkel valóságos szenzációt fognak kelteni nemcsak Magyarországon, de a külföldön is. A fűrdőház körül elterülő utak szintén rendezés alatt vannak már, míg a híres balatonfüredi strand teljesen készen várja a vendégek ezreit. Az Erzsébet-udvar belső berendezésével rövid idő alatt szintén elkészülnek, míg a külső díszítési munkálatok ezzel kapcsolatban haladnak. Legtöbb munka van még a gyógytéren és a gyógyteremben, de itt is, különösen pedig a gyógytéren idejekorán elkészülnek a munkálatokkal. A Liget- és a Zsigmond utcák¹⁰ rendbehozatala is megtörtént már és így semmi ok nincs arra, hogy a megnyitás elhalasztásáról szóló híreknek bárki is hitelt adjon. Ez annál is inkább fölösleges, mert biztos értesülésünk szerint a balatoni hidegfűrdők már e hét első napjaiban megnyitvatnak.”

1913. június 8.

„**Személyi hírek.** Hajdu Tibor dr. főapát a fürdőtelepi építkezés megtekintése céljából lerándult Balatonfüredre. Amint értesültünk, meg is nézett mindent lelkiismeretes gazda módjára s a gyors tempóban való haladás s a vezetés szakszerű volta felett megelégedését nyilvánította. A főapát urat maga Say főépítész kalauzolta, ki bő elismerésben részesült. A legtöbb elismerés mégis mindenesetre magát a kor követelményeit átértő főapát bölcsességét illeti. Dr. Schmidt Ferenc hivatalos főorvos – mint a múlt héten említettük – már megérkezett Balatonfüredre, és rendelkezéseit az Erzsébet-udvar elkészültéig a Grand Hotelben lévő lakásán megkezdte. Dr. Pető János fürdőorvos szintén megérkezett már, és a Stefánia főhercegnő-udvarban lévő lakásán rendel.”

„**A hidegfürdő megnyitása.** Vasárnap délelőtt nyitotta meg a fürdőigazgatóság a hidegfürdőt. A rendkívül meleg időjárás folytán az uszoda, úgy a helybeli közönség, mint az átutazók részéről állandó látogatottságnak örvend.”

1913. június 15.

„**A fürdőigazgatói lakás felavatása** f. hó 15-én családias jellegű körben megtörtént. A felavatáson Vaszary fürdőigazgató családján kívül részt vettek Kohl Medárd dr. püspök és Berger Márk dr. is. Sok szerencsét kívánunk a barátságos külsejű és a fürdőterület díszére szolgáló épület lakóinak.”

1913. június 29.

„**Az Erzsébet-udvar megnyitása.** Végleges megállapodások szerint az újonnan épült impozáns Erzsébet-udvar július hó 10-én adatik át rendeltetésének. Az új szálló gyönyörű lakásai iránt igen élénk a kereslet, és – értesülésünk szerint – azoknak egy része már le is van foglalva. Valószínű, hogy a megnyitás idejére a minden modern kényelemmel berendezett kétemeletes Erzsébet-udvar összes lakásai ki lesznek adva. Az országszerte megnyilvánuló érdeklődés illusztrálására megemlíthetjük azt az örövendetes tényt, hogy a fürdőigazgatóság által kiadott prospektus sok ezer példánya már elfogyott, és annak második kiadása most van sajtó alatt.”

1913. július 6.

„**Fürdői élet.** Szombaton délután megérkezett már Horváth Jóska tapolcai bandája és beköszöntő-

ül Vaszary Ernő fürdőigazgató, majd Balatonfüred legkedvesebb vendége, Blaha Lujza ablakai alatt adott szerenádót nagy közönség előtt. A zenekar megérkezése óta vidámabb hangulat uralkodik a fürdőn, a strand megélnkült, és különösen a délelőtti és délutáni hangversenyek ideje alatt hullámszik fel és alá a közönség, dacára a még mindig kedvezőtlen időjárásnak. Balatonfüred régi vendégei – közöttük persze számos új is – mind nagyobb számban érkeznek és gyönyörködnek a nagy átalakulásban. Természetes, hogy a még nem teljesen kész építkezés a türelmetlenebbek között itt-ott némi bosszúságot is okoz, de a munka előbbre jutásával a panaszok is kevesbednek, és bizonyos, hogy néhány nap múlva oly zavartalan és kellemes életben lesz részük Balatonfüred vendégeinek, mint bármely elsőrendű külföldi fürdőhelyen.”

1913. július 13.

„**A fürdőtelepről.** A még mindig tartó kedvezőtlen időjárás erősen befolyásolja a fürdőélet teljes kifejlődését, bár vendégek hiányáról nem panaszkodhatunk, miután úgy az összes uradalmi lakások, mint a magánvillák mind el vannak foglalva, kivéve a kissé távolabb esőket. Valószínű azonban, hogy az idő jobbra fordultával ezekbe is rövidesen élet költözik. Az elegánsan berendezett szép Erzsébet-udvar földszinti lakásai szintén kaptak már lakókat, úgyszintén az első emeleti lakások is le vannak foglalva és 15-én lesznek átadva rendeltetésüknek. Az általános bámulat tárgyát képező új szénsavas fürdők teljesen rendben funkcionálnak immár és erős keresletnek örvendenek, úgyhogy naponta 151-200 fürdőt szolgáltatnak ki, mely szám persze rövidesen emelkedni fog. A fürdői társas élet mozgalmassá tételére is megtörtént már az első lépés egy kitűnően sikerült ismerkedési délután rendezésével [...]. Egy-két meleg nap kellene még, és akkor bátran állíthatnók, hogy a balatonfüredi fürdőélet teljes pompájában virágzik.”

1913. július 27.

„**A gyógyterem megnyitása.** Az újonnan átalakított gyógyterem megnyitása a múlt szombaton történt meg a fürdőközönség rendkívül élénk részvétele mellett és minden hivatalos szónoklat mellőzésével. Megnyitóul a fürdőközönségnek egy bájos hölgy tagja váratlanul két dalt adott elő zongorakísérettel mellett oly bravúrosan és oly gyönyörű, iskolázott hangon, mely a jelenlévőket valósággal elragadta.

Majd rázendített a cigány és megkezdődött a tánc, melynek csak a villanyos lámpák kialvása vetett véget éjjelkor. A fürdőigazgatóságon kívül megjelent [...] Langer István főszolgabíró, fürdőbiztos, nemkülönben a közönségnek néhány idősebb férfitagja is, kik élvezettel gyönyörködtek a fiatalság fáradszatlan táncában.”

1913. augusztus 10.

„**Székházfelavatás.** „A Balatonfüredi Ipartestület újonnan épült székházának felavatása augusztus hó 3-án, vasárnap történik meg nagyobb ünnepségek keretében. Az ünnepi megnyitót Langer István főszolgabíró fogja tartani, mely után a különböző felekezetek képviselői az egyházi avatást végzik. A díszközgyűlés során Kozma István ipartestületi elnök tartja a megnyitót, Fazekas Vilmos jegyző az építkezés történetéről számol be, dr. Kuntzl Ernő ügyvéd, iparhatósági biztos pedig felolvasást tart „Néhány szó a kisiparról” címen. Az est folyamán műkedvelői színielőadás lesz, amelyen két egyfelvonásos vígjáték kerül előadásra, ezután pedig Balatonfüred új szenzációja, az állandó mozgószínház tartja megnyitó díszelőadását válogatott műsorral. Előadás után táncmulatság következik.”

1913. augusztus 17.

„**A fürdőtelepről.** Eső, szél, hideg, kedvetlenség – ez a helyzet szignatúrája. Tudós emberek állítása szerint pont 138 esztendő óta nem volt ilyen abnormális időjárás széles e hazában, és így csak természetes, hogy a szép Balaton ez idén nélkülözi azt a nagy forgalmat, élénkséget, derűs életet, amelyhez szokva vagyunk. Szégyenkezés nélkül bevallhatjuk, hogy fürdőéletünk teljesen híján van az idén annak a vonzó, meleg, mondhatnók családias jellegnek, melyről Balatonfüred mindenkoron híres volt. Sőt, mondhatjuk azt is, hogyha a fürdőző ifjúság vigalmi bizottsága állandó permanenciában nem lenne, és nem gondoskodna hetenként egy-két szórakoztató hangversenyről, kabaréről, versenyéről stb., hát bizony fürdővendégeinknek az alváson kívül egyéb szórakozásban alig volna részük. Az elmúlt szerdán is olyan hangversenyt rendezett az ifjúság, mely a gyógytermet zsúfolásig megtöltő közönség általános véleménye szerint egyike volt a legsikerültebbnek az idei évadban.”

1913. augusztus 24.

„**A Mangold szobor leleplezése.** Kegyeletes szép ünnepet tartott Szt. István király napján Balatonfüredfürdő közönsége. Mangold Henrik dr.-nak, a fürdő félévszázadon keresztül szerepelt neves fürdőorvosának, a Balatonvidék kiváló érdekképviselőjének s egyébként is jeles szakírónak a fürdőszótányon felállított, bronzból öntött mellszobrát leplezték le igen nagyszámú és előkelő résztvevő közönség jelenlétében.”¹¹

1913. szeptember 7.

„**A fürdőtelepről.** A strand, a gyógytér és a kertek fái még lombosak, nem kezdte ki őket az őszi szél, a későn beköszöntött nyár hősege majdnem tűrhetetlen, a Balaton vize állandóan 18-20 fok körül ingadozik, a fürdőzésre tehát legkedvezőbb, mégis szomorúsággal állapíthatjuk meg, hogy sétatereink üresek, vendégeink itt hagytak bennünket, alig néhány elkésett, vagy a szép nyárutóját élvezni kívánó fürdőző lézeng itt-ott. Horváth Jancsi bandája is 1-2 nap múlva itt hagy bennünket, és ezzel azután teljesen lezárhatjuk az idei fürdőevadot, mely bizony egyikünknek sem hozta meg a remélt eredményt. Sem fürdővendégnek, sem bérbeadónak, sem üzletembereknek, de még a fürdőtulajdonos rendnek sem. Mindegyiknek van panasza oka. Az immár kimúlt fürdőszézon tanulságait tehát mindannyian levonhatjuk, és hasznunkra fordíthatjuk a jövőre nézve.”

1913. szeptember 21.

„**A szanatórium megnyitása.** Megírtuk lapunk legutóbbi számában, hogy a fürdőigazgatóság orvosi tanácsa ülést tart a szanatórium megnyitásának ügyében. A tanács elhatározta, hogy a szanatórium még e hó végén megnyílik. Az ápoló személyzet nagy része ennek folytán megérkezett, és most kettőzött munkaerővel igyekeznek még az épületen a hiányokat pótolni, hogy 1-2 hét alatt minden rendbe jöjjön. Jelenthetjük azt is, hogy a szanatórium két liftje már megérkezett, és ezek szerelése szintén megkezdődött. Érdeklődések és előjegyzések a téli kúrára igen szépen érkeznek, és előrelátható, hogy már az idei első évadban 30-40 szoba lesz elfoglalva, ami bizonyára óriási előnyére fog szolgálni Balatonfüred forgalmának és jó hírvének.”

1913. október 5.

Balatonfüredi szanatórium és vízgyógyintézet Klimatikus gyógyhely a Balaton partján

Természetes szénsavas fürdők, mórfürdők, inhalatórium, Röntgen-laboratórium, vegyszeti laboratórium, thermopenetráció, arzonvizáció és az összes orvosi villamos kezelések. Kezeltetnek: **szívbeteg**ek, érelmeszesedésben szenvedők, **cu-kor**beteg~~ek~~, neurastheniások, vérszegények és az összes belgyógyászati betegek (elmebajosok és tüdővérszesek kivételével). Hizlaló, soványító és ivó-kúra. Pensio-rendszer. Olcsó szobák. Meleg és hideg víz az összes szobákban. Légtűtés. Lift. **Télen-nyáron nyitva**. Téli sportok. Felvilágosítással és kimerítő prospektussal készséggel szolgál a fürdőigazgatóság.

1913. október 12.

„**Hírek a Savanyúvízről**. Megkezdődtek már az idei téli évadra kijelölt munkálatok. A Grand Hotel frontjának tetőzete lebontva, a nagy étterem padlózata felszedve, a három méter magas faoszlopok felállítva, szóval ismét előttünk áll – bár kisebb méretekben – a tavalyi sürgés-forgás, mely egy-egy lépéssel előbbre viszi Balatonfüredet, a tökéletesezés, az európai nívón álló fürdők felé. Megkezdődött már a szanatórium első téli évadja is, és pedig a legjobb auspiciumok¹² között, mert alighogy híre ment a szanatórium megnyitásának, jöttek már vendégek, és ha egyelőre csak csekély számban vannak is, megvan a remény arra, hogy rövidesen megsokszorozódik a számuk. A kellő üzleti érzékkel bíró fürdőigazgatóság által a lapokban közzétett hirdetések alapján ugyanis oly élénk érdeklődés az fürdő iránt, hogy nincs posta, mely néhány prospektust kérő levelet ne hozna. A szanatóriumi ellátásra a fürdő előzékeny és kitűnő főorvosa, Schmidt Ferenc dr. ügyel, míg a konyha Milleker Lajos szakavatott kezére van bízva. A betegek kiszolgálására egyelőre hat vizsgázott ápolónő áll rendelkezésre, és így természetes, hogy panasz csak a legritkább esetben fordul elő. A szanatórium első emeleti halljának modern angol bőrbútorokkal való berendezése, a társalgó kitűnő új zongorájával, játékasztalaival és biliárdtermével oly kényelmet és szórakozást nyújt a vendégeknek, aminő csak az el-

sőrendű szanatóriumokban található fel. A savanyúvízi építkezésekkel kapcsolatban felemlíthetjük azt is, hogy a jövőre várható vendégzaporulat elhelyezhetése céljából a magánvállalkozás is építkezésekbe bocsátkozik. A régi Terézia-udvar¹³ tulajdonosa is egy 24 szobás épületszárnyat emeltet az udvar felőli részen, szép kilátással a Balatonra, modernül berendezve. A Baricskán pedig Mangold Gusztáv épített egy háromszobás házat. Szó van ezenkívül egy állítólag 300 szobás szálloda építéséről is, amely részvénytársasági alapon létesülne; ennek megvalósulása elé azonban – egyelőre legalább – a helyi és a pénzügyi viszonyoknak oly toronymagas akadályai gördülnek, amelyeknek leküzdése óriási nehézségekbe ütközik, és így e terv ma még csak a jövő zenéjének mondható.¹⁴”

1913. november 2.

„**A fürdőtelepről**. Az Erzsébet-szanatórium megnyitásáról szóló hírnek szélesebb körökben való ismertetése után mindinkább remélhető, hogy az első téli évad is már eléggé élénk lesz. Október elejétől ugyanis mindig volt néhány vendége a szanatóriumnak, kik a legnagyobb meglepéssel voltak az itteni ellátás iránt. [...] November hónapban is már több előjegyzés történt, és így előrelátható, hogy az idő előrehaladásával a vendégek száma is mindinkább szaporodni fog.”

Gazdák figyelmébe!

Akinek szőlője, gyümölcsöse, virágos vagy konyhakertje van és azokat megakarja óvni minden betegségtől és rovaroktól, az forduljon

permetezőszerekért

Koller Károly Fia

fűszer- és csemegekereskedéséhez

Balatonfüreden,

ahol ezen szerek a legjutányosabban beszerezhetők.

1913. november 30.

„**A fürdőtelepről.** Az Erzsébet-szanatóriumban eléggé élénk élet folyik, a kúrát használó vendégek száma bár az utóbbi napokban nem emelkedett, de nem is fogyott. Az ittlévők azonban igen kellemesen érzik magukat a barátságos környezetben és gondos kezelés mellett. Az emeletes sanatóriumépület egyik legfontosabb felszerelése, a lift is átadatott már rendeltetésének. Folyó hó 27-én vizsgálta felül a felvonót Tarján Géza főmérnök és az ő szakvéleménye alapján adta ki a használatba vételi engedélyt Langer István járási főszolgabíró. A telep folytatólagos építkezésekről jelezhetjük, hogy a Grand Hotel új emeletének tetőzete is elkészült már és most a belső munkálatok vannak folyamatban. Az épület – a gyógytérrel tekintve – elég impozáns lesz. Az új gépház építkezése is serényen folyik és előrehaladott stádiumban van.”

Jegyzetek:

1. Vaszary Ernő fürdőigazgató lakása, ma Blaha u. 3.
2. A területen (ma Zákonyi utcai parkoló) nem épült ki a tervezett sportpálya
3. művelődési ház: talajkiegyenlítés
4. A nyári színház a Kiserdőben, a mai tenispályák helyén állt, 1934-ben lebontották
5. Az újjáépített Balatonfüred. Előzetes jelentés az 1913.-iki évadra Balatonfüred sanatóriumos gyógyfürdőről, nyaralóhelyről és ásványvíztelepről. Balatonfüred, 1913. Balaton Nyomda. Eredeti példánya a Városi Helytörténeti Gyűjteményben
6. A mai Anna Grand Hotel cukrászdája és kávéháza
7. Gustav Zander (1835–1920) svéd orvos találmánya alapján, megfelelő gépek segítségével aktív és passzív mozgások útján igyekeztek különféle betegségeket gyógyítani. Az első intézetek az 1860-as évek közepén jöttek létre külföldön
8. inhalatórium: belégző kezelés helye
9. Ma a katolikus templom és a Kossuth Lajos u. 9. közötti szakasz
10. A Liget utca ma a Zsigmond utca nevet viseli, az egykori Zsigmond utca a mai Csokonai utca
11. A szobor ma már nem látható, 1944-ben megsemmisítették (Tóth-Bencze Tamás: Eltűnt emlékek nyomában 1.: Mangold Henrik szobra. Füredi História. 2006/2. sz., 10.)
12. auspicium: előjel, kilátás a jövőre
13. Ma az Art East Galéria épülete (Blaha u. 9.)
14. A tervezett új szálloda nem épült meg

A Magyar Francia Biztosító Rt.

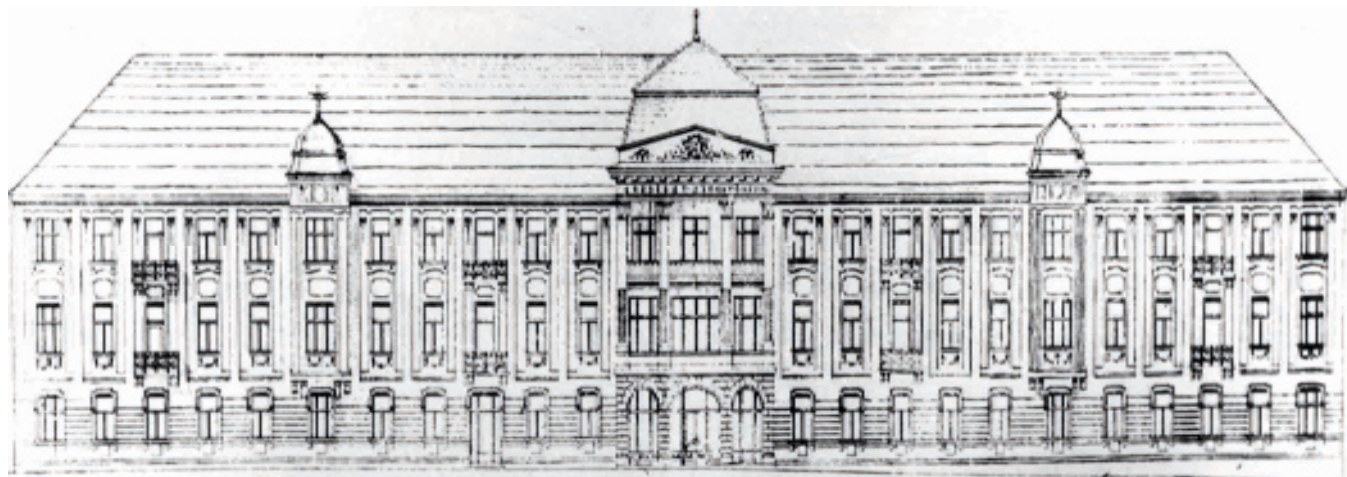
balatonfüredi ügynöksége
(Darab-féle ház)

a legkedvezőbb feltételek mellett
köt biztosítási ügyleteket.

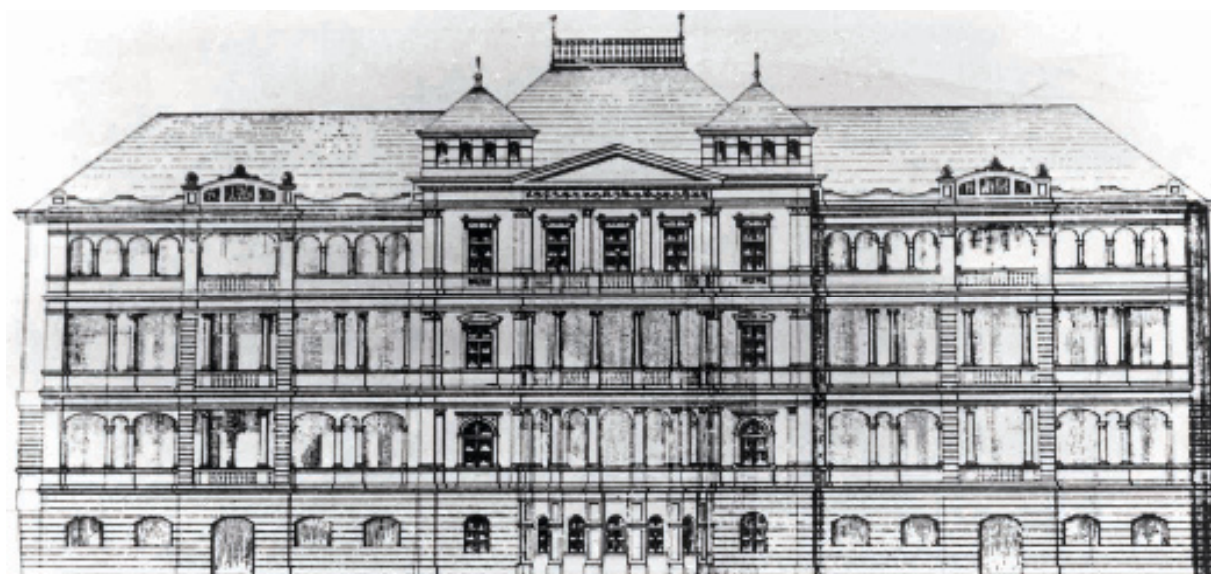
Felvilágosítás díjtalanul.

Ha valamit eladni vagy vásárolni akar,
biztos sikert ér el a

„Balatonfüredi Hírlap“-ban!

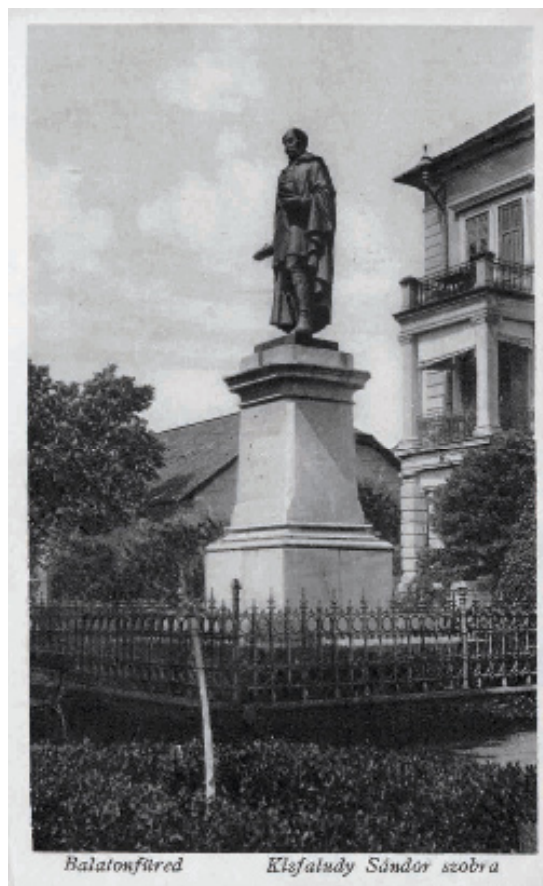
Balatonfüred: Erzsébet-szanasatórium (Gyógytérre néző főhomlokzat) – Tervezte: Say Ferenc

Balatonfüred: Erzsébet-szanasatórium (Balatonra néző főhomlokzat) – Tervezte: Say F.

Kisfaludy Sándor (1772–1844) szobra eredeti helyén

A költő szobra mai helyén, az Ipoly-szálló előtt

Mangold Henrik (1828–1912) fürdőorvos szobra a füredi sétányon

Hajdú Tibor (1858–1918) pannonthalmi főapát, róla nevezték el a szanatórium új gyógyfürdőjét